

Ակնարկ

ՇՐՋԱԴԱՐՁԱՅԻՆ ՏԱՐԻՆԵՐ (Բ.) «20 ՄԵԾԵՐ»ՈՒ ԳԱԳԱԹԱԺՈՂՈՎԸ

«Շրջադարձային Տարիներ» վերնագրով եւ 5 Մայիս 2017 թուակիր ակնարկ մը առաքած էինք «Ազդակ» օրաթերթին, բայց միայն 20 Յուլիս 2017 թուին լոյս տեսաւ «Ազդակ»ի մէջ, երբ արդէն՝ 10 Յուլիս 2017-ին, Համպուրկի մէջ գումարուած էր «20 Մեծեր»ու գազաթաժողովը, եւ՝ 17 Յուլիս 2017-ին, «Ալ-Հայաթ» օրաթերթին մէջ լոյս տեսած էր Ժամիլ Մաթարի ստորագրութիւնը կրող գրութիւնը՝ «Արեւմուտքը Կը Փնտռէ Իր Ինքնութիւնը Եւ Ղեկավարութիւնը» վերնագրով, հիմնուելով՝ Համպուրկի Գազաթաժողովի քննարկումներուն արդիւնքին վրայ, որուն եզրափակիչ պարբերութիւնը կ'ըսէր. «Գերմանիոյ առանձինն կամ՝ Ֆրանսայի հետ, եւ կամ՝ Ֆրանսայի եւ Չինաստանի հետ, Արեւմուտքի ղեկավարութեան պարապը լեցնելու գաղափարին դէմ արգելքներն ու վերապահութիւնները՝ չեն թաքցներ այն իրողութիւնը թէ մենք՝ իրապաշտօրէն, աշխարհագրականօրէն եւ աշխարհատնտեսականօրէն կ'ապրինք նոր աշխարհի մը նախադուռին առջեւ, որուն խարխիսը Եւրասիան է, ուր Գերմանիա կը գտնուի ստոր սրտի դիրքին մէջ»...:

Մեր նախորդ ակնարկին մէջ, մենք շատ զուսպ կերպով ակնարկած էինք միայն մի քանի շրջադարձային երեւոյթներու: Բայց հեղինակաւոր հրապարակագիրը՝ Ժամիլ Մաթար, երբ տարիներ առաջ արդէն գրեց Արեւմուտքի Մայրամուտին շուրջ, եւ այսօր կը բացայայտէ Արեւմուտքի ինքնութեան ու ղեկավարութեան ձգնաժամը, պարտք նկատեցինք հայ ընթերցողներուն ծանօթացնել՝ շրջադարձային երեւոյթներու լրացուցիչ պատկեր մը, որ յուսադրիչ է Հայութեան համար, եւ՝ յուսալքիչ Էրտողանի համար:

Մեր նախորդ ակնարկին մէջ, որպէս շրջադարձային երեւոյթներ յիշած էինք՝ միաբեւեռ աշխարհակարգէն անցումը բազմաբեւեռ աշխարհակարգ, Գերմանիա-Ռուսաստան մերձեցումը, Թրամփ-Փութին գաղտնի համաձայնութիւնը եւ Էրտողանի նախագահութեամբ փան-թուրքական ու նոր-օսմանական Թուրքիոյ զրկուիլը՝ իր երէկի դաշնակիցներու նեցուկէն, եւ՝ Արեւմուտքի եւ Արեւելքի միջեւ կռուախնձոր հանդիսանալու հանգամանքը չարաշահելու առիթէն:

Ներկայ ակնարկով պիտի ընդլայնենք ու մանրամասնենք այս շրջադարձերը, եւ պիտի ընդարձակենք ասոնց տեսադաշտը:

Հռովմէական կայսրութեան ժամանակաշրջանին, աշխարհի կեդրոնը՝ Միջերկրականի աւազանն էր:

Բրիտանական մայրամուտ «չունեցող» կայսրութեան ժամանակաշրջանին աշխարհի կեդրոնը եղաւ Եւրոպան, որ «ծերանալով» եւ 20-րդ դարուն երկու աշխարհամարտեր տեսած ըլլալով, 21-րդ դարուն, աշխարհի կեդրոնը քիչ մը եւս ընդարձակուելով հասաւ Եւրասիոյ: Եւ, Արեւմտեան Եւրասիոյ սիրտը մնացին Գերմանիան ու Ֆրանսան, իսկ

Արեւելեան Եւրասիոյ սիրտն ալ մնացին Ռուսաստանը եւ Չինաստանը, եւ այս Չորսերը ներկայիս կը հանդիսանան **բաբախող սիրտը** աշխարհի նոր կեդրոնին՝ **Եւրասիոյ**: Ժամիլ Մաթար նախ կանգ կ'առնէ «20 Մեծեր»-ու գագաթաժողովի **նստավայրին**՝ Չամպուրկ քաղաքին վրայ, որուն ընտրութիւնը, կ'ըսէ, պատահական չէ, այլ՝ խորապէս սերտուած, քանի որ այս քաղաքը նախ՝ **արագ վերականգնելու** մրցանիշը շահած է համայն Եւրոպայի մէջ, եւ ուրեմն յարմարագոյն խորհրդանիշն է Արեւմուտքի **վերապրումի** ուղին փնտռող այս գագաթաժողովին: Եւ ապա՝ 1812-ին Նափոլէոն Պոնափարթի կողմէ **գրաւուած** այս քաղաքը, 1814-ին **ազատագրուած է** ռուսական բանակին կողմէ... եւ գագաթաժողովը՝ Արեւմուտքի փրկարար ելքը կը տեսնէ Արեւելեան Եւրասիոյ հետ **համարկումին** մէջ, որուն **լոքոմոթիվը** Ռուսաստանն է, իր հիւլէական ուժով... եւ որուն **տնտեսական** հզօրագոյն մարտկոցն է ժողովրդային Չինաստանը իր **բազմաձեւ** տնտեսակարգով...:

Ապա Ժամիլ Մաթար կ'անցնի այս գագաթաժողովի քննարկած օրակարգի կէտերուն, որոնց առաջինը կ'ըլլայ այն հարցադրումը, թէ՛ ԱՄՆ-ի նահանջի փաստին առջեւ, եւրոպական ո՞ր երկիրն էր որ պիտի կարողանար ստանձնել Արեւմուտքի ղեկավարութիւնը, որպէսզի՝ Եւրոպայի ինքնութիւնը մնար **եւրոպական**...: Առաջին կարծիքը կեդրոնացած է Գերմանիոյ վրայ, որ սակայն խոստովանած է թէ ինք չունի այն ուժը, զոր ունէր ԱՄՆ-ը, եւ տեսանելի ապագային մէջ ալ, յոյսը չունի այդպիսին դառնալու: Ապա նաեւ՝ Գերմանիոյ անցեալի պատմութիւնը տխուր յիշատակներ կ'արթնցնէ, իսկ ներկայիս ալ չունի հիւլէական պատերազմի մը պահանջած նուազագոյն նախապայմանները, թէեւ ունի միայն **խստապահանջ** դիւանագիտութիւն մը, զոր ցուցաբերեց եւ կը շարունակէ ցուցաբերել օրինակ՝ Թուրքիոյ դէմ: Երրորդ արգելքը այն է, որ Գերմանիա առանձինն չի կրնար չափուիլ Չինաստանի **տնտեսական** ուժին հետ, իսկ Չինաստան կը մերժէ պահպանել՝ ոչ Արեւմուտքի **դրամատիրական** համակարգը, եւ ոչ ալ Արեւմուտքի յաւակնած «**ազատ աշխարհ**»ի սկզբունքները, առանց որոնց Արեւմուտքը չունի **գոյութեան իրաւունք**...:

Չետեաբար, անխուսափելի է **Եւրասիոյ** ինքնութիւնն ու ղեկավարութիւնը: Կը մնայ որ Գերմանիա եւ Ֆրանսա **համարկուին Եւրասիոյ** մէջ, նկատառելի դիրք մը ապահովելով անոր մէջ, եւ **համագործակցին** Ռուսաստանի եւ Չինաստանի հետ, **ինչպէս արդէն կ'ընէ ԱՄՆ-ը**, որ նոյն գագաթաժողովի լուսանցքին վրայ, գագաթաժողով մը գումարեց Ռուսաստանի հետ, երբ Թրամփ-Փութին **խորհրդակցութիւնը** տեսց աւելի քան **երկու ժամեր**..., առանց փրոթօքոլային արարողակարգի:

Անցեալի **հակառակորդներու** միջեւ **համագործակցութեան** այս **շրջադարձը** վերջ պիտի դնէ **համաշխարհային հիւլէական** պատերազմին, առանց սակայն բացառելու շրջանային ու տեղական փոքրածաւալ պատերազմները, որոնք պիտի ըլլան **արդար պատերազմներ**՝ անլոյծ մնացած արդար դատերու լուծումին համար, եւ այս պատերազմները մեծապէս պիտի օգտուին մեծերու միջեւ տիրող **իրար-**

հասկացողութեան եւ համագործակցութեան շրջադարձէն, ինչպէս ներկայիս կը տեսնենք Թրամփ-Փութին գործակցութեան արդիւնքը Սուրիոյ մէջ, ուր երէկի ԱՄՆ-ը կը **զինէր** ահաբեկչական վոհմակները, այսօր՝ կը **դադրեցնէ** անոնց զինումն ու մարզումը...:

Այսուհետեւ, աշխարհի կեդրոնը **Եւրասիան** է, եւ Չայաստան կը գտնուի անոր կեդրոնական մասին մէջ, որ Փոքր Ասիան է՝ Անդրկովկասի եւ Ռուսաստանի հետ միասին: Փոքր Ասիոյ մէջ **առկախ** մնացած են ազգային ազատագրութեան արդար դատեր ու պատմական իրաւունքներ կան, որոնք կրնան լուծուիլ՝ ոչ անպայմանօրէն Օսմանեան Կայսրութեան ժառանգորդ Թուրքիոյ **տարանջատումով**, այլ նաեւ՝ ամբողջ տարածաշրջանին վերածումովը՝ **Փոքր-Ասիական Զամադաշնակցային Սոցիալիստական Միութեան** մը (ՓԱՅՍՄ), որուն անդամներէն մին է Արեւմտեան Չայաստանի Զանրապետութիւնը: (Ի դէպ՝ Կիրակի, 18 Յունիս 2017-ին, Պէյրութի Թէքէեան Կեդրոնին մէջ գումարուած խորհրդաժողովը կը հետապնդէր այսպիսի նպատակ մը, որուն կը մասնակցէին ոչ միայն պոլսահայ նոր-գարթօնքի պատուիրակները, այլեւ՝ հայ սփիւռքներէն պատուիրակներ, քանի որ այս 19 JN United in Rights շարժումին յեղափոխական ուղղութեան ու ռազմավարութեան կը հաւատար նահատակ Զրանդ Տինք, կը հաւատան նաեւ՝ PKK-ն ու Մարքոսի դեկավարութեամբ Մեքսիքայի զափաթիստականները: Այս ռազմավարութեան իմաստը այն է, թէ՛ փոխանակ տիրող բռնատիրութենէ մը անջատ-անջատ ազատագրուելու **լոկ քաղաքականօրէն**, միացեալ ուժերով նախ՝ **աւելի հնարաւոր** է ազատագրումը, ապա՝ բոլորը կ'ազատագրուին նաեւ՝ **ընկերային-տնտեսականօրէն**...):

Յայտնօրէն, ժամիլ Մաթար ոչ միայն մօտէն հետեւած է Զամպուրկի Գազաթաժողովի ներքին քննարկումներուն եւ գազաթաժողովի նախօրեակին անոր մասնակից կողմերուն հրապարակային յայտարարութիւններուն, այլեւ՝ ծանօթացած է հինգ տարիներ առաջ՝ 2012 թուին սկսած Գերմանիա-Ռուսաստան **համագործակցութեան** մանրամասնութիւններուն. ռուսական կազմուղի երկու ծրագրերուն՝ «**Յիւսիսային Զոսք Թիւ 1**» եւ «**Յիւսիսային Զոսք Թիւ 2**», որոնց առաջինը արդէն գործել սկսած է 2012 թուին, իսկ երկրորդը գործել պիտի սկսի 2019 թուին: Նաեւ՝ ձիշդ գնահատած է 2015 թուին Գերմանիոյ Պունտեսթակի **շրջադարձային ձանաչումը** Չայոց Յեղասպանութեան, որ կ'ազդարարէր Անժելա Մերքելի հակա-էրտողանական քաղաքականութեան հեռանկարները: Գերմանիոյ այս ժխտական ապահարզանային կեցուածքը ուղղուած էր ընդդէմ այն Թուրքիոյ, որ երէկ՝ Ա. եւ Բ. աշխարհամարտերուն, պատերազմի գծով **դաշնակիցն** էր Գերմանիոյ, եւ այսօր՝ ան ՕԹԱՆ-ի գծով **դաշնակիցն** է Գերմանիոյ: Գերմանիոյ այս **շրջադարձը** ունի նաեւ պատմական նշանակութիւն Թուրքիոյ համար, քանի որ 19-րդ դարուն, Սան-Սթեֆանոյի **ռուսանպաստ եւ հայանպաստ** 16-րդ յօդուածը Պերլինի մէջ գլխիվայր շրջուեցաւ **հակառուս եւ հակահայ** 61-րդ յօդուածի՝ Գերմանիոյ **մեղսակցութեամբը** Բրիտանիոյ հետ... իսկ այսօր կորսնցուցած է իր երկու պատմական **զինակիցներուն՝** Բրիտանիոյ եւ Գերմանիոյ **նեցուկը**:

Բացի այս, եթե երէկ Երոպայի «Յիւանդ Մարդ» Թուրքիան զօրացաւ՝ հզօր Արեւմուտքի **հզօրութեան** շնորհիւ, այսօր այլեւս Արեւմուտքը **հզօրութեան** բեւեռը չէ **բազմաբեւեռ** աշխարհակարգին մէջ, եւ՝ հետեւաբար ու բնականաբար, դարձած է՝ այս անգամ ալ 21-րդ դարու «Յիւանդ Մարդ»ը, որպէս **տարատնկեալ, բազմազգ ու բազմակրօն, ինքնութեան տագնապէ տառապող, քաղաքականօրէն մեկուսացուած եւ ներքին անկայուն վիճակ ապրող երկիր...** Այս շրջադարձային զարգացումը կը յուսադրէ եւ կը գօտեպնդէ հայ ժողովուրդը՝ իր արդար դատի լուծման հեռանկարին նկատմամբ:

Միւս կողմէ՝ Արեւմուտքի համընդհանուր մայրամուտով, Արեւմուտքի ղեկավար ուժին՝ ԱՄՆ-ի նահանջով եւ ամերիկեան **միաբեւեռ** աշխարհակարգի **տեղատուութեան** յաջորդող, կամ միաժամանակ զուգահեռ ընթացող **բազմաբեւեռ** աշխարհակարգի **յառաջխաղացքին** եւ **Եւրասիոյ աշխարհի կեդրոնը դառնալուն** հետեւանքով, ոչ միայն բացարակ անհրականանալի դարձան Թուրքիան փրկելիք եւ Թուրքիոյ փայփայած **փան-թուրքական ու նոր-օսմանական** ծրագրերը, այլեւ՝ Թուրքիոյ պատմական թշնամի Ռուսաստանը դարձաւ **լոքոմոթիվը** բազմաբեւեռ աշխարհակարգին եւ **կեդրոնական ուժը** աշխարհի նոր կեդրոն **Եւրասիոյ**, եւ՝ **իջած ըլլալով նաեւ Միջերկրականի տաք ջուրերուն** Սուրիոյ ծովափին, եւ իրագործած ըլլալով **Խրիմի թերակղզիին «հայրենադարձութիւն»ը**, զօրացնելով իր դիրքերը Սեւ Ծովուն մէջ, հնազանդեցնելով նաեւ անվստահելի Վրաստանը... Արեւելահայաստանի իր ռազմախարհսխտով ալ՝ **փաստօրէն շրջափակած է Թուրքիան**, որուն առջեւ Երոպայի դռներն ալ **փակ են**՝ Երոպայի հզօրագոյն երկրի՝ Գերմանիոյ որոշումով...: Ուրեմն, այսօր, Ռուսաստանի առջեւ բաց են դռները, **հաշուեյարդարի նստելու համար Թուրքիոյ հետ**, վերատեսութեան ենթարկելով նախկին ռուս-թրքական համաձայնագրերը... որոնց մէկ մասը առնչուած են «Թուրքահայաստան»ի եւ Արեւելահայաստանի հետ:

Տակաւին, Արեւմուտքի քաղաքակրթութեան ներկայի նահանջին կամ քնածութեան կը յաջորդէ Արեւելքի քաղաքակրթութեան **վերազարթնումը**, որ աւելի նպաստաւոր է հայ ժողովուրդի նման հին ժողովուրդներուն, քանի որ վերազարթնող Արեւելքը՝ աշխարհի նոր կեդրոն **Եւրասիոյ** Արեւելքին մէջ, ոչ միայն ունի Արեւմուտքի հիվէական, գիտաթեքնիքական, գինուորական, մշակութային եւ առաւել եւս տնտեսական հարստութիւնը, շնորհիւ Ռուսաստանի եւ Ժողովրդային Չինաստանի, այլեւ ունի՝ **Արեւելքի հին իմաստասիրութիւնն ու բարոյագիտութիւնը**, ուր մասնաւորաբար գոյութիւն ունի **բնիկ ժողովուրդներու եւ հայրենիքի պատմամշակութային հասկացութիւնները**, Ազգ-Պետութեան՝ լոկ բիրտ ուժի եւ տնտեսական իշխանութեան **պետականամէտ** հասկացութեան փոխարէն, որ **աննպաստ է պետականազուրկ** հին ժողովուրդներուն համար...

Արեւելքի հին դարերու իմաստասիրութեան եւ բարոյագիտութեան պայծառ դէմքերէն Լաօ Յէն պատգամած է, օրինակ. «Առաջնորդել՝ առանց տիրակալելու»: Լաօ Յէի

այս պատգամը կը գերազանցէ Արեւմուտքի դրամատիրական դեմոկրատիայի բոլոր սկզբունքներուն, իր անգերազանցելի մարդկայնականութեամբ):

Սակայն, ներկայ ժամանակներու այս շրջադարձային զարգացումները հին ժողովուրդներուն համար **ինքնաբեր բարիքներ չեն**, եւ անոնց պատմական իրաւունքներուն վերականգնումը **ինքնեկ չի կրնար ըլլալ**, եթէ այդ հին ժողովուրդները շարունակեն մնալ իրենց **քնածութեան**, կամ՝ **մահաքունին** մէջ. Սպասելով եւ ապահիներով **նախախնամութեան վերջին ահեղ դատաստանին**...:

Մեզմէ կը պահանջուի **վերազարթնիլ, վերակազմակերպուիլ, վերահզօրանալ** Համահայկականութեան ոգիով, **ցուցաբերել քաղաքական անկոտրում կամքը միաւորուելու** եւ տէր կանգնելու մեր արդար դատին՝ սարդարապատեան միահամուռութեամբ, ստեղծելու համար մեր **կեդրոնական, ներկայացուցչական եւ իրաւական միակ լիազօր կառոյցը**, սկսելով ոչ թէ զերոյէն, այլ՝ «Արեւմտեան Հայաստանի շարունակուող Հանրապետութիւն»ի **անարհամարիելի ՍԿԻՁԲ-էն**, անոր քաղաքացիներուն թիւը բարձրացնելով՝ **17,832-էն մէկ միլիոնի**: Բան մը, որ անկարելի չէ ներկայի համացանցային հաղորդակցութեան շնորհիւ, եթէ հրաժարինք մեր **տարերային հատուածամոլութենէն** եւ մեր մենատիրական **անժամանակ մոլուցքէն**, երբ դեռ չենք հասած **մեր բնօրրանին վրայ տիրութիւն ընելու երջանիկ ժամանակին**:

Ներկայ ժամանակներու **շրջադարձային մեզի նպաստաւոր զարգացումներէն չենք կրնար օգտուիլ**, եթէ՝ **անյապաղ չդառնանք միաւորուած ժողովուրդ**, որ ունի **իրաւական անձնաւորութիւն (personne juridique)**, որուն շնորհիւ միայն մեր **կեդրոնական, ներկայացուցչական (այսինքն՝ ընտրովի) եւ իրաւական միակ լիազօր կառոյցը կրնայ դառնալ ենթական (sujet) Միջազգային Հանրային Իրաւունքի**:

Այլապէս՝ մեր աննախընթացօրէն **մեկուսացուած թշնամին անգամ մեր երեսին պիտի նետէ՝**

Պու սու պէօյլէ աքա՛ր...

Սիզ տէ պէօյլէ էշէկ կիպի պաքա՛ր

ՄԵԹՐ Գ. ՏԵՐՏԵՐԵԱՆ

Պէյրուֆ, 23 Յուլիս 2017